

NUTTIG EN NODIG

„Praten met Ka Dekker over de Westkappelse kantvereniging „Het Molenwiekje”.”

In het boekje „Kent u ze nog ... de Westkapelenaars” is een foto te vinden die genomen werd op 15 oktober 1926.

Op die foto zien we mevrouw M. Schutten-Putters, kantlerares, temidden van haar leerlingen. Links vooraan Ka Dekker en Maatje Dekker, nichtjes van elkaar. Ka was toen 15 jaar en Maatje een paar jaar ouder.

Dezelfde foto vinden we in het deze zomer uitgekomen boek „Nuttig en nodig”, Nederlandse kantopleidingen 1850-1940, geschreven door Patricia Wardle en uitgegeven door “Het Kantsalet”. Deze vereniging werd in 1925 opgericht en stelt zich het verzamelen en bestuderen van kant ten doel. De kanten die “Het Kantsalet” verwerft worden ten geschenke gegeven aan musea, eerst vooral aan het Rijksmuseum in Amsterdam, sinds 1952 ook aan andere musea. Het onderzoek dat Patricia Wardle verrichtte ten behoeve van haar boek leverde zoveel materiaal op, dat een tentoonstelling in Museum Boymans kon worden ingericht die vorig jaar van 15 augustus tot 18 oktober een uitgebreide

illustratie in natura vormde van al wat in het boek te vinden is.

Een foto verbindt twee boeken die ogenschijnlijk niets met elkaar te maken hebben.

Zesenzestig jaar zijn verstreken sinds die foto gemaakt werd en de 15-jarige Ka Dekker is inmiddels 81 jaar, gepensioneerd lerares en woonachtig in Kloetinge. Zij is een van de zeer weinige leerlingen van mevrouw Schutten, die nog in leven zijn. Op verzoek van mevrouw Toos de Klerk, president van „Het Kantsalet”, is Ka Dekker al enkele jaren bezig met het verzamelen van alles wat er nog aan patronen en tekeningen over is uit de periode 1926-1940 toen vereniging „Het Molenwiekje” actief was in Westkapelle.

De patronen worden door haar in kloskant uitgevoerd en al doende ontstaat een unieke en waardevolle documentatie over wat ooit bedoeld was als bron van inkomsten voor meisjes en vrouwen uit gezinnen die dat hard nodig hadden. Simpel gezegd werd in Nederland kant gemaakt als hobby door dames van goeden

De Westkappelse kantklas

huize en als huisnijverheid door de minder bedeeden. De kantwerkschool in Sluis (1854-1872; 1910-1935) had ten doel „armoede te lenigen, bedelarij te weren, eenen tak van nijverheid in Nederland over te planten”.

De oprichting van de Nederlandsche Kloskantvereniging „Het Molenwiekje” in 1926 beoogde eveneens het lenigen van armoede door het bevorderen van kantklossen als huisnijverheid. Ds. Wilhelm Reus van Westkapelle maakte zich in de twintiger jaren ernstig zorgen. In het dorp kwam veel TBC voor. Gevolg van het erwten en bonen lezen, dat grote stofwolken opjoeg. Dit werd als bijverdienste veel gedaan in arme gezinnen.

Mevrouw M. Schutten-Putters, die de oprichting van „Het Molenwiekje” stimuleerde en aan wie al in verschillende plaatsen rond de Zuiderzee gevraagd was les te komen geven, werd door Ds. Reus naar Westkapelle gehaald. In februari 1926 kregen 25 vrouwen en meisjes van haar hun eerste les en op 15 oktober 1926 werd „Het Molenwiekje” in Westkapelle opgericht.

De vereniging had een eigen winkeltje, waar de kantwerksters hun materialen konden kopen. Maatje Dekker (de latere echtgenote van goudsmit Piet Minderhoud) beheerde dat winkeltje. Ka Dekker vertelt dat mevrouw Schutten, die helemaal in Hoorn woonde, de kantwerksters enkele lessen gaf waarin ze de diverse slagen leerden. Daarna waren ze op zichzelf aangewezen en leerden ze vooral door hun eigen fouten. 's Maandagsmiddags kwamen ze bij elkaar in een lokaaltje naast de bewaarschool. Het gemaakte werk werd aan mevrouw Schutten ter beoordeling opgestuurd, die heel streng was. De lerares stuurde ook staaltjes voor nieuwe opdrachten, zoals het maken van een hoekje voor een zakdoek en het veranderen van een rond in een ovaal patroon. De kantwerksters moeten een grote discipline hebben opgebracht om zonder echt toezicht zo ijverig aan het werk te blijven. Ka Dekker herinnert zich dat men elkaar hielp, maar ook niet voor elkaar wilde onderdoen. Records werden soms gevestigd. Zo heeft Wantje Minderhoud eens een werkstuk met een lengte van 68 meter geproduceerd. Enkele meisjes uit de club, die tenslotte 80 leden zou tellen, gingen naar Middelburg voor tekenles. Zij leerden tekenen, ontwerpen en ook wat kunstgeschiedenis. Die meisjes waren o.a. Tine de Vos, Maatje Roelse en Ka Dekker. Ka wil vooral de grote talenten benadrukken van Tine

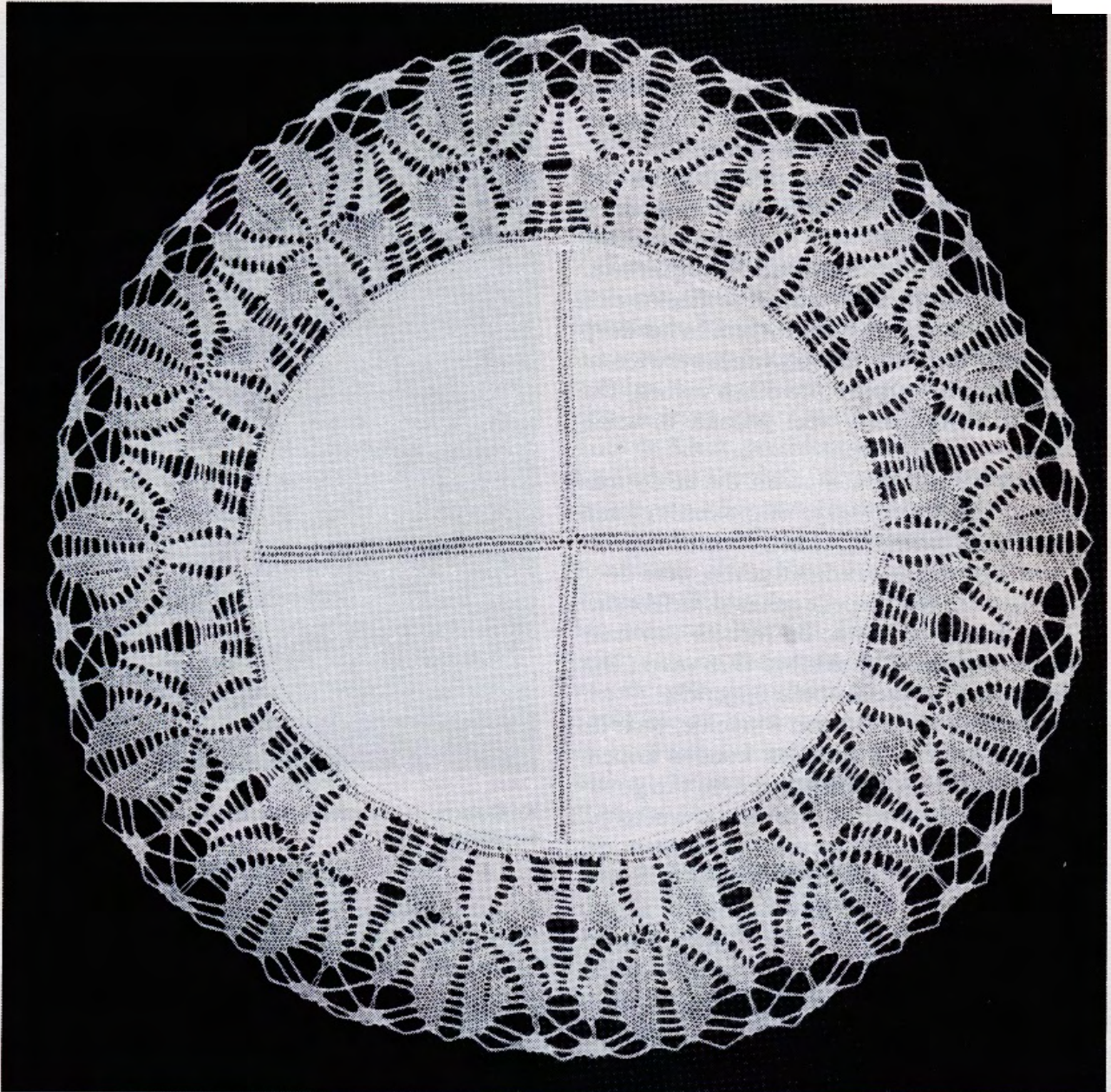
**Ka Dekker demonstreert kantklossen.
September 1947**

de Vos, die haar hele leven is blijven kantklossen en voor haar ontwerpen inspiratie vond in bloemen, schelpen en andere zaken uit de natuur.

Ook elders werd geprobeerd de kantwerksters van „Het Molenwiekje” zover te brengen dat ze hun eigen patronen konden ontwerpen. Alleen in Westkapelle is dat met enkele meisjes ook inderdaad gelukt. De tekeningen die Ka Dekker maakte zijn helaas in 1944 bij het bombardement van Westkapelle allemaal verloren gegaan. Van Tine de Vos, die vorig voorjaar hoogbejaard overleed, is veel bewaard gebleven.

In het boek van Patricia Wardle zijn fraaie foto's van het werk van Tine de Vos en Ka Dekker te vinden en ook op de tentoonstelling in Broymans was hun werk prominent aanwezig. Ka heeft ook ontwerpen van Tine de Vos uitgevoerd.

De bedoeling om juist meisjes uit arme gezinnen aan een goed loon te helpen (soms tot 20 ct per uur, wat toen niet weinig was) is in Westkapelle niet uit de verf gekomen.

Kleedje met gekloste rand in het dessin "Irisrand", ontworpen en gemaakt door Tine de Vos, ca. 1930

Het waren vooral meisjes uit de middenklasse die meededen. Het uurloon kwam tot stand door de verkoop van kant op tentoonstellingen. Om die tentoonstellingen voor het publiek aantrekkelijk te maken werden demonstraties gegeven door kantwerksters in Zeeuws kostuum. Net als nu werd er met de klederdracht wel eens een beetje gesjoemeld, want de brochure van een Haags kantmagazijn toont Sluisse kantwerksters in Zuid-Bevelandse dracht en Ka, die nooit klederdracht heeft gedragen, gaf wel demonstraties in het kostuum van haar moeder.

Toen Jhr.Mr. A.F.C. de Casembroot, burgemeester van Westkapelle, in 1932 trouwde met

Freule S.C. van der Feltz vervaardigde „Het Molenwiekje” een kanten kroontje voor de sluier van de bruid. Dat mevrouw De Casembroot dit geschenk zuinig bewaard heeft, bleek, toen ze twee jaar geleden een tentoonstelling in Goes opende. Ze zette toen, tot verrassing van de aanwezigen, het kroontje nog eens op. De koninginnen Sophie, Emma en Wilhelmina hebben steeds veel belangstelling getoond voor de produkten van de Nederlandse kantnijverheid, o.a. door het plaatsen van bestellingen. Ook prinses Juliana, die als baby twee wiegen, rijkelijk voorzien van Nederlandse kant, tot haar beschikking had, toonde interesse. Voor haar huwelijk met Prins Bernhard in 1937 werd een

cadeau ontworpen en uitgevoerd, bestaande uit een bruidszakdoek en een tafelkleed met placemats en bijpassende vingerkomkleedjes. Er werden 13 vingerkomkleedjes gemaakt, 12 voor het prinselijk bruidspaar en 1 voor de ontwerper van het geheel. Dat kleedje is in de familie van de ontwerper geregeld gebruikt en na tientallen naren weer opgedoken, versleten en verformfaaid. Ka, die destijds een van de vingerkomkleedjes kantkloste (Tine de Vos werkte aan het grote kleed) gaat proberen aan de hand van een fotokopie van het ontwerp het 13e kleedje te vervangen door een gloednieuw exemplaar.

In mei 1940 werd in Rotterdam een verkooptentoonstelling van kant gehouden. Bij het bombardement van die stad ging al het werk, ook het Westkappelse, door brand verkoren. De oorlog betekende het einde van „Het Molenwiekje”. Na de oorlog was er voor zoveel handen werk dat er geen behoefte aan herleving van de oude huisnijverheid bestond. De vele uren die het fijne werk vraagt leveren ook allang geen volwaardig uurloon meer op. Ka liet een gekantklost zeepaardje zien, dat ongeveer 10 uur arbeid plus het materiaal kost. Voor zo'n zeepaardje vraagt men in Brugge ongeveer f 90,—. De conclusie is niet moeilijk. Dat neemt niet weg dat nog altijd enkele duizenden vrouwen in ons land de edele kunst van het kantklossen als hobby beoefenen. Ze doen dat in 60 kringen, o.l.v. kringleidsters. Als kringleidster van kantkloskring „De speldenwerksters” in Goes heeft Ka zo'n 50 kantwerksters opgeleid en ook nu heeft ze nog 7 leerlingen.

Leverden Brabantse kantwerksters materiaal voor de daar gedragen klederdrachten, het Westkappelse Molenwiekje heeft, op wat randjes voor de beuk na, nooit voor de eigen klederdracht gewerkt. Voor de Walcherse muts wordt immers broderie gebruikt, Ka Dekker kent maar 3 langetkappen waarvoor Parijse of „pottenkant” werd gebruikt. Ze behoorden toe aan 3 tantes van haar moeder. Eén exemplaar werd door de eigenares geschonken aan het Zeeuws Museum, de bestemming van de tweede is onbekend, maar nummer 3 is in haar bezit.

De kap werd prachtig opgemaakt in Westkappelle en is werkelijk iets bijzonders.

In haar huis in Kloetinge heeft Ka Dekker een flinke bibliotheek van boeken over kant in vele landen. Aan de wand hangen voorbeelden van diverse soorten kant van haar hand. Ook het embleem van de Soroptimistenclub „De Bevelanden” waarvan ze al vele jaren lid is. Ze ontwierp dit embleem in kloskant.

In 1933 verscheen het door haar oud-lerares, mevrouw Schutten, geschreven boek „Kantwerk, het maken van kloskant”. Ongenoemd komt daarin veel van het Westkappelse kloskant voor, dat als volkskunst gold maar door mevrouw Schutten gewaardeerd werd als echte Hollandse kloskant van een eigen stijl.

Nuttig en nodig, zo luidt de titel van het interessante boek van Patricia Wardle. Nodig was het Molenwiekje voor het Westkappelse meisje Ka Dekker eigenlijk niet. Nuttig misschien wel.

Maar aan het eind van het gesprek, dat voor de schrijfster van dit verhaal de speciale charme had dat het haar familie betrof (mijn vader was een neef van zowel Ka als wijlen Maatje Dekker), kan vooral geconcludeerd worden dat het kantwerken haar een bijna levenslange vreugde over zelfvervaardigde schoonheid heeft bezorgd. En een motief om steeds meer te weten te komen over de vele facetten van kant. Haar kennis en kunde heeft ze doorgegeven en de geschiedenis van het Westkappelse Molenwiekje wordt mede door haar bewaard voor het nageslacht.

M.J. Daamen-van Houte

Dit artikel is gebaseerd op gegevens uit het boek „Nuttig en nodig” van Patricia Wardle en een interview met mevrouw K. Dekker.

Zij gaf het boek over de Nederlandse kantopleidingen ten geschenke aan de Heemkundige Kring Walcheren ter bewaring in het archief van de Kring.

Hiervoor is het bestuur haar zeer erkentelijk. Het archief van de Kring is opgenomen in het Gemeente archief te Middelburg, alwaar het geraadpleegd kan worden. Bovenvermeld boek zal daar binnenkort ter inzage aanwezig zijn.